

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Democratie, deugden, docentschap: de docent als gids in de democratie

Wiersma, J.K.C.

Citation

Wiersma, J. K. C. (2023, November 8). *Democratie, deugden, docentschap: de docent als gids in de democratie*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3656180>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3656180>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Afsluiting deel II en overgang naar deel III

De bespreking van achtereenvolgens Aristoteles, Cicero, Castiglione, Lord Chesterfield, Thomas a Kempis en Erasmus heeft aangetoond dat het beeld van de democratische mens geenszins het enig mogelijke mensbeeld is. De westerse traditie lijkt sterk te getuigen van een alternatief en hoger mensbeeld. Een leven van zielenadel, dat niemand komt aanwaaien, maar een resultaat is van zeer veel en lange inspanning, is de invulling. Aristocratisch-woorden: dat zorgt ervoor dat iemand zijn eigen leven op een hoog niveau kan leven en waardoor hij beter in staat is de mensen te dienen die hij moet dienen in het leven. De aristocratische mens in de klassieke variant was te herkennen aan zijn verstandigheid, discipline in het leven en een gehardheid om de verleidingen van wanorde en oppervlakkigheid te weerstaan. Hij moet zich bewust zijn van grootsheid zonder arrogant te worden; vriendschappen kunnen sluiten die hem als mens deugdzamer maken. Tegelijkertijd legt hij zich graag toe op het studerende leven, maar weet ook dat hij een verantwoordelijkheid heeft naar de samenleving. De aristocratische mens is iemand die met aandacht leeft jegens zijn medemens. Hij weet hoe hij moet converseren en ook bescheiden te zijn op de juiste momenten. Bij voorkeur vallen zijn kwaliteiten niet op, omdat hij ze met een zekere *sprezzatura* beoefent. Deze *sprezzatura* beheerst hij, omdat hij sowieso gevoel heeft voor de juiste maat en tegelijkertijd goede manieren heeft. En al deze deugden heeft hij vooral geoefend, maar ook leren kennen en onderhouden door het bestuderen van precies die auteurs die over zulke deugden schrijven. Dit zijn in het bijzonder auteurs uit de klassieke oudheid.

De christelijke aristocratische mens beheerst al deze deugden ook, maar de deugden van de liefde, nederigheid en vroomheid krijgen meer nadruk. Deze deugden zijn niet in tegenspraak met de klassieke deugden, maar kunnen juist een bekroning zijn. Ook de christelijke aristocratische mens dient te studeren, zich oefenen in matigheid en inzicht vergaren in wat rechtvaardig is. Van alle deugden is wel de liefde voor de naaste de belangrijkste. Het liefdevolle leven kan in het bijzonder gevonden worden als men in eenheid leeft met de bron van de liefde zelf, namelijk God. Een christelijk aristocratische mens wil vroom en nederig zijn om op die manier God toe te laten in zijn ziel. De ziel wordt met die deugden ontdaan van de ik-gerichtheid en de trots die beide een blokkade zijn om liefdevol te zijn. Op die manier kan hij dienstbaar en goed zijn naar zijn naaste en voor de gemeenschappen waarin hij leeft. Deze christelijke dienstbaarheid staat hiermee in volledige lijn met het idee van aristocratie: de besten regeren opdat dit het geheel ten goede komt.

De vraag die rest is op welke manier het mogelijk is de weg van het aristocratische leven in te slaan. Welke vorm van onderwijs hoort hierbij, welke vakken dient men te volgen, dient men bepaalde boeken te lezen, in hoeverre is het vergaren van levenservaring van belang? In het volgende hoofdstuk zal ik bespreken dat de westerse intellectuele traditie op deze vragen een belangrijk antwoord heeft gegeven, zowel in theorie als in de praktijk. Kort gezegd hebben velen beweerd dat de studie van de zogenaamde *artes liberales* en het verwerven van levenservaring een dergelijke overgang tot een aristocratisch leven konden bewerkstelligen. Wat zijn deze *artes liberales* en welke invloed gaat daarvan uit? Dat is de inhoud van deel III.